

GÉZA ALFÖLDY IN OMNES PROVINCIAS EXEMPLVM

El professor Géza Alföldy ens va deixar el 6 de novembre. Una part important de la seva producció científica i també una part del seu cor ens el va deixar a Tarragona. Per això, com a primer record, hem volgut reunir imatges i paraules de dies i fets que varen permetre que gaudíssim del seu immens mestratge, que sabia compartir i comunicar com cap altre gran erudit. Tarragona, i no només la *Tarraco* romana, va ser una ciutat que el va conquerir i Alföldy Géza (en l'ordre onomàstic hongarès) va ser amb ella i amb totes les persones que s'hi movien a l'entorn, d'una generositat sense límits, compartint els seus coneixements amb tothom. Va ser present en múltiples activitats des dels inicis de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i l'any passat formà part en l'acte de constitució del Consell Científic Assessor del qual era, amb tota justícia, membre nat. L'Ajuntament de Tarragona i la Universitat Rovira i Virgili li varen també voler demostrar el reconeixement a la seva gran tasca, atorgant-li les màximes distincions, que acceptà amb la humilitat dels grans savis, donant en cada ocasió lliçons magistrals que quedaran en els annals de la investigació històrica.

La darrera vegada que Géza va venir a Tarragona va ser el 3 de maig. Estava radiant! Presentava precisament el primer dels tres volums de l'*editio altera* del *CIL* II referent a *Tarraco*; una obra ingent que només ell podia dur a terme.

Que aquestes planes siguin un petit però ben sentit homenatge al mestre que va saber ser també amic. El trobarem a faltar cada dia. Les seves obres seran sempre en la nostra companyia; elles ens continuaran marcant el camí.

Dra. Isabel Rodà de Llanza

Directora

Institut Català d'Arqueologia Clàssica

Géza Alföldy: in omnes provincias exemplum

El professor Géza Alföldy, maig del 2011
(foto: C. Badia / ICAC)

L'historiador romà Tàcit ens recorda que Tarraco, erigint per vegada primera un temple de culte a l'emperador en vida, va servir de "exemple per a totes les províncies"

«La historia de una ciudad romana se entiende solamente si consideramos su posición dentro del panorama general del pasado humano»

El professor Géza Alföldy, catedràtic emèrit d'història antiga per la Universitat de Heidelberg, doctor *honoris causa* per deu universitats, entre les quals la Universitat Autònoma de Barcelona (1988) i la Universitat Rovira i Virgili (2008), ha estat unànimement reconegut com el científic més destacat en el terreny de l'Epigrafia llatina clàssica i un dels principals especialistes en el camp de la Història Social del món romà del tot el passat segle.

En ocasió de les seves investidures a Barcelona i Tarragona, va llegir sengles emotius discursos en els quals desglossava la seva relació personal amb la major capital de la *Hispania* romana. En les seves paraules es condensava la concepció d'una vida dedicada a l'estudi de l'Antiguitat com a camí de comprensió del present, una vida plena d'èxits professionals que han significat un abans i un després en els estudis sobre *Hispania* romana i, especialment, sobre la seva antiga capital, *Tarraco*. En les dècades en què Géza Alföldy va elaborar les seves primeres i contundents obres sobre la ciutat, es va desplegar tota una fervent activitat de recuperació i conservació de les restes més emblemàtiques llegades pels antics romans. Edificis com l'amfiteatre, les muralles, el fòrum provincial o el de la colònia, així com les noves intervencions en les vil·les extraurbanas com la dels Munts o Centcelles, van col·locar de nou en el panorama arqueològic espanyol el seu incontestable patrimoni. El reconeixement de la ciutat com a Patrimoni de la Humanitat va representar per *Tarraco* la culminació d'aquest llarg procés, en el qual els treballs del professor Alföldy van actuar com a incentiu i guia per a molts dels seus artífexs. Amb la seva pròpia veu, en molts aspectes profètica més de 20 anys després, volem recordar la seva figura i la seva íntima relació amb una ciutat que el reconeix com a gran impulsor dels estudis sobre el seu patrimoni, amic excepcional i fill il·lustre.¹

¹ Els textos en primera persona estan extrets dels seus discursos llegits en ocasió dels seus respectius doctorats *honoris causa* a Barcelona i Tarragona: *Discurs llegit a la cerimònia d'investidura celebrada a l'auditori de la Facultat de Lletres, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 1988*, i *Discurs d'agraïment de Géza Alföldy, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2009*.

«Fue el gran epigrafista H.-G. Pflaum, ese inolvidable investigador francés de origen alemán, emigrante como yo, quien dirigió mi interés a la epigrafía e historia de este país, diciéndome: “Alföldy, hay que compilar los *Fasti Hispanienses*”»

«Durante mi juventud en Hungría, España fue para mí un país apenas menos lejano que un país americano, y de su historia antigua no sabía gran cosa más aparte de que había sido la patria de los emperadores romanos Trajano y Adriano»

«Entre las ciudades de la Hispania romana, la *Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco* es la que tiene el patrimonio epigráfico más rico. (...) tiene un valor inestimable para el estudio de la historia de la ciudad y del mundo romano en general, así como para la historia social»

Gràcies al seu mestre, el gran historiador Hans-Georg Pflaum, Alföldy va entrar en contacte per primera vegada amb Espanya, amb el laboriós encàrrec de compilar l'àlbum prosopogràfic dels magistrats romans que van exercir a les províncies hispàniques: d'aquí la seva primera gran obra, els *Fasti Hispanienses. Senatorische Reichsbeamte und Offiziere in donin spanischen Provinzen donis Römischen Reiches von Augustus bis Diokletian* (Wiesbaden 1969). No obstant això, la seva profunda relació amb Tarraco va començar a l'octubre del 1968, quan va visitar per primera vegada la ciutat per veure les inscripcions disseminades pels carrers de la Part Alta, prelude del que serien després les seves estades per a l'elaboració del seu famós corpus epigràfic *Die Römischen Inschriften von Tarraco* (Berlín 1975) (= RIT). Aquesta obra i els *Flamines Hispaniae Citerioris* (Madrid 1973), volum dedicat als sacerdots del culte imperial, van suposar per a l'arqueologia espanyola un revulsiu d'informació i mètode, encara avui memorable.

Inscripció de la Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco
(Foto: MNAT)

Durant anys Alföldy ha estat estudiant les inscripcions romanes, moltes d'elles en un estat tan fragmentari que només la paciència i un perfecte i exhaustiu coneixement de la història de Roma i de la ciència epigràfica podien treure a la llum. I tanta va ser la seva perícia que en poc temps va arribar a ser l'historiador que millor coneixia les fonts literàries i arqueològiques de la Tarragona antiga. Les seves publicacions són un colossal compendi d'informació indispensable per comprendre la realitat del món romà. Gairebé tot el que podem dir de rellevant sobre Tarraco parteix de les seves afirmacions i es fonamenta en les seves investigacions. Ell ha ensenyat a parlar d'aquesta ciutat romana amb autoritat i convicció, oferint frases concloents, com quan deia de la muralla que és el monument més antic i més gran de l'arquitectura romana a la península Ibèrica, o que la ciutat posseeix tant la inscripció més llarga de l'Imperi, com la més antiga fora d'Itàlia, dades que posen de manifest el prestigi de la ciutat en la història.

Amfiteatre de Tarragona (Foto: Wiki Commons)

Efectivament, segons els seus estudis, la inscripció monumental més llarga de tot l'occident romà es trobava precisament aquí, a l'amfiteatre de *Tarraco*, i la seva reconstrucció és obra del professor Alföldy (RIT 84). A partir d'uns pocs fragments conservats, ha estat possible compondre la totalitat del text. Es tracta de la dedicació després de la seva restauració l'any 218 dC, època de Heligàbal, i ocupava 145 m al llarg del podi de l'edifici.

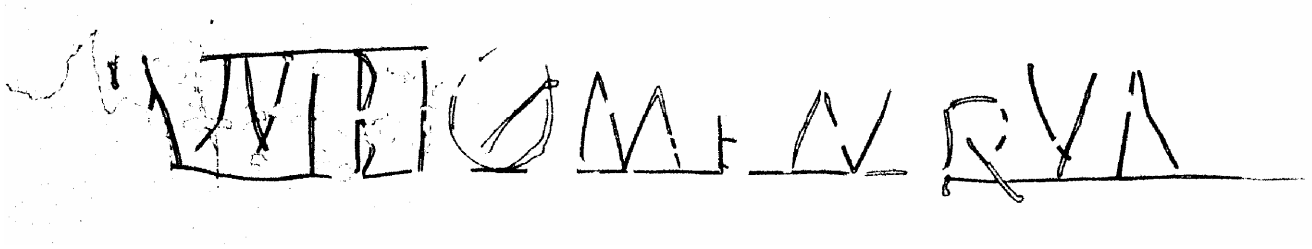

Fragments de la inscripció monumental de l'amfiteatre

(Foto: D. Gorostidi)

I la més antiga fora d'Itàlia, datada a finals del segle III aC:

«... y la preciosísima dedicatoria a Minerva en la torre de Minerva no debe considerarse solamente como la más antigua inscripción romana de España, sino, aparte de algunos hallazgos en el ámbito del instrumentum domesticum, como la más antigua inscripción romana fuera de Italia»

Calc de la inscripció de Minerva, publicada el 1981

«Espanya me fascinó irrevocablement, tanto por sus monumentos antiguos como por su fisionomía geográfica, étnica y cultural. Mis viajes de investigación a este país son algunos de los apogeos de mi vida –no sólo por todas las fuentes epigráficas y arqueológicas de la historia que he podido estudiar, sino también por los muchos encuentros humanos que han comportado»

*Tarragona, maig del 2011, amb la Dra. Isabel Rodà
(Foto: C. Badia / ICAC)*

Gairebé dos anys va passar Géza Alföldy a Tarragona, preparant el seu catàleg epigràfic, temps que va marcar la seva gran passió per la ciutat i la seva gent, com ell mateix va reconèixer en tantes ocasions.

*Durant una conferència a la Universitat de Barcelona el 2001
(Foto: Arxiu / El Punt)*

*El 2001 Géza Alföldy va rebre la Creu de Sant Jordi, màxima distinció de la Generalitat de Catalunya
(Foto: mmm.gencat.cat)*

«Pasé mi primer día en Tarragona paseando por todas las calles del casco antiguo, mirando las paredes, las puertas y los patios, con un plano de la ciudad en las manos, en el que registré los sitios donde se conservaban inscripciones romanas»

*Géza Alföldy encara continuava mirant inscripcions reutilitzades en les parets de Tarragona a l'abril del 2010
(Foto: J. Rovira)*

La seva obstinació per la conservació del patrimoni és palès en cadascuna de les seves empreses, que també van influir en les autoritats locals, que reconeixen el seu magisteri.

*Inscripcions romanes per la Part Alta de Tarragona
(Fotos: D. Gorostidi)*

«El panorama es impresionante. No hay muchas ciudades cuyo lugar en el mundo romano se pueda describir de modo parecido: Tarraco no fue solamente el punto de partida para la romanización de la península Ibérica, sino la primera fundación romana en ultramar; no sólo fue la capital de la provincia más grande del Imperio romano, sino la primera sede de un emperador fuera de Roma»

Tarragona segueix plena de sorpreses. El professor Alföldy davant d'un nou descobriment amagat darrere d'un altar de la catedral, a l'abril del 2009. (Foto: D. Gorostidi)

Malgrat la llarga malaltia que el va mantenir apartat de la investigació més de dos anys (2005-2008), la seva ràpida recuperació va comportar unes renovades i hercúlies forces amb les quals va sorprendre a tothom, recuperant el temps perdut amb un impuls i un entusiasme pel treball que no va deixar ningú indiferent. Prova d'això ha estat la prolífica producció científica dels últims temps, donant una notable embranzida als diversos projectes en marxa del *CIL*, com el dedicat a *Tarraco*, del qual encara va veure imprès el primer monumental volum dels tres que componen el fascicle.

DOCTISSIMO MAGISTRO CARISSIMO AMICO OPTIMO VIRO

GÉZA ALFÖLDY

ADVERSISSIMA INFIRMITATE MIRIFICE DEBELLATA

SODALES ET COLLEGAE ET AMICI

RERVM ANTIQVARVM LATINARVMQVE INSCRIPTIONVM STDII CVRANTES

PROPTER SALVTEM RESTITVTAM

GAVDII PLENI ATQVE LAETITIAE EXVLTANTES

HOC DE ROMANIS HISPANICIS PROVINCIIS VOLVMEN

ADMIRATIONIS FIDELITATIS PIGNVS

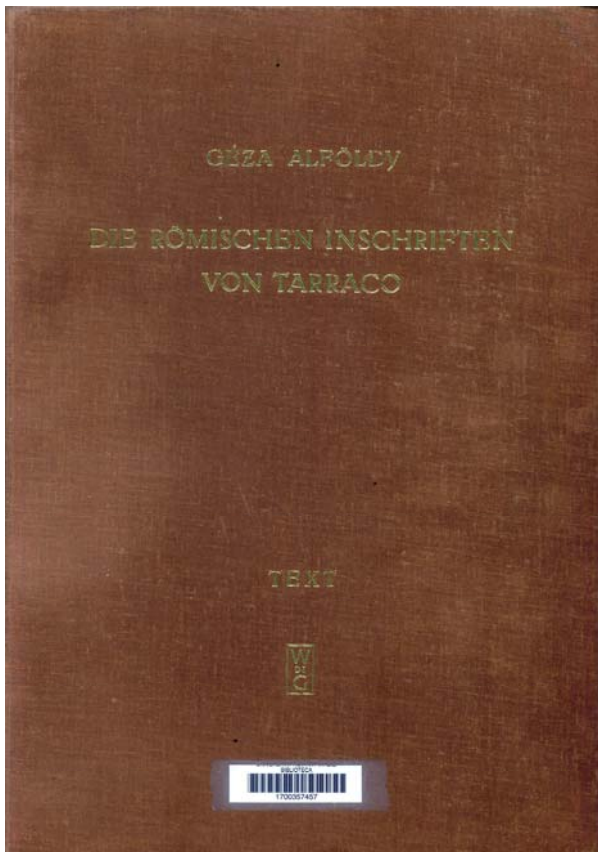
LIBENTER EO BENEMERENTI DEDICANT

TVTELAE NAVARRENSI ET TARRACONE

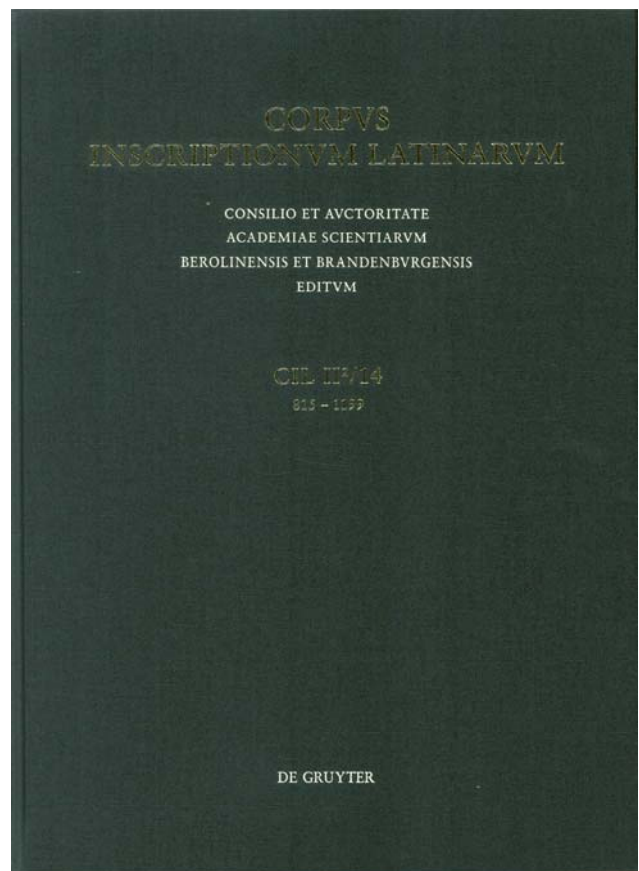
ANTE DIEM X KALENDAS IVLII ANNO DOMINI MMIX

Inscripció honorífica dedicada pels amics i col·leges espanyols en ocasió de la publicació del llibre

Hispaniae. Las provincias hispanas en el mundo romano (Tarragona, 2009)

Portada del primer corpus científic amb les inscripcions de Tarraco, publicat a Berlín el 1975

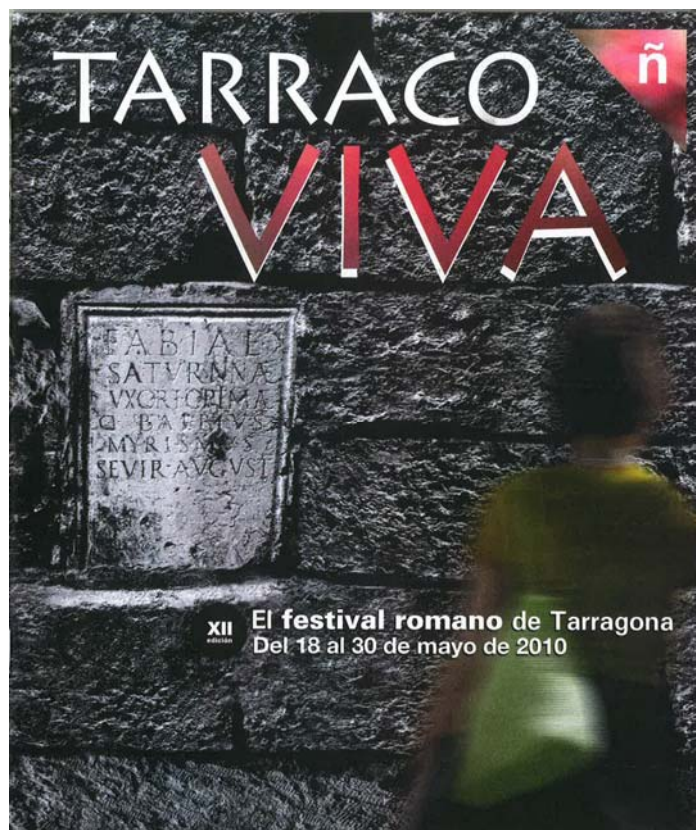
Portada del primer volum de la segona edició del fascicle dedicat a Tarraco del Corpus Inscriptionum Latinarum (= CIL II²/14), Berlín 2011, presentat a Tarragona el mes de maig del 2011

«Sin embargo, la admiración no puede ser la única reacción a estas grandezas y cosas memorables. Un gran pasado obliga a la época actual a cuidar sus monumentos y a conservarlos para el futuro. Hubo momentos durante mis estancias en Tarragona en los últimos veinte años, que pensaba en un triste futuro para esta ciudad, cuyos monumentos antiguos se destruían poco a poco. Constató con satisfacción que la situación ha cambiado mucho (...) Y quisiera añadir que yo también, por mi parte y según mis posibilidades, siento la obligación de participar en esas actividades»

Davant el Mare Nostrum de Tarraco, abril del 2008

(Foto: D. Gorostidi)

*Una mostra més de com el patrimoni epigràfic de Tarraco representa la ciutat:
Cartell del festival Tarraco Viva 2010*

Algunes de les inscripcions publicades per Alföldy, la lectura i estudi de les quals han contribuït a una millor comprensió de la història de Tarraco

(Fotos: MNAT)

«Considero esta distinción como una expresión de mi fuerte e íntima vinculación con la ciudad de Tarragona y con este país (...)

Todas estas distinciones son para mí símbolos de mis lazos con Cataluña y, especialmente, con la ciudad de Tarragona, no sólo desde el punto de vista científico, sino también desde la vertiente más humana, porque pasé en Tarragona más de dos años, en los que pude disfrutar de la amistad de varios colegas»

Al llarg dels seus molts anys d'investigació i estudi, el professor Alföldy ha demostrat constantment l'apreci i estima pels seus col·legues, col·laboradors i amics espanyols, i especialment s'ha mostrat sempre agraït a les contínues mostres d'afecte professades per la comunitat tarragonina, a qui amb profund entusiasme, solemnement, va dedicar anomenant-los "els seus amics de Tarragona" el seu volum epigràfic més emblemàtic: *Die Römischen Inschriften von Tarraco*.

En just reconeixement al seu constant interès per l'epigrafia i l'arqueologia tarragonines, el Prof. Géza Alföldy ha estat distingit amb la Medalla d'Argent de la Ciutat de Tarragona, concedida pel seu Ajuntament i lliurada públicament el 6 de juny del 2008.

El prof. Alföldy rep la Medalla d'Argent de la Ciutat de Tarragona de mans de l'alcalde, Josep Fèlix Ballesteros

(Foto: Marta Martínez, Arxiu El PUNT / AVUI)

«AMICIS TARRACONENSIBVS»

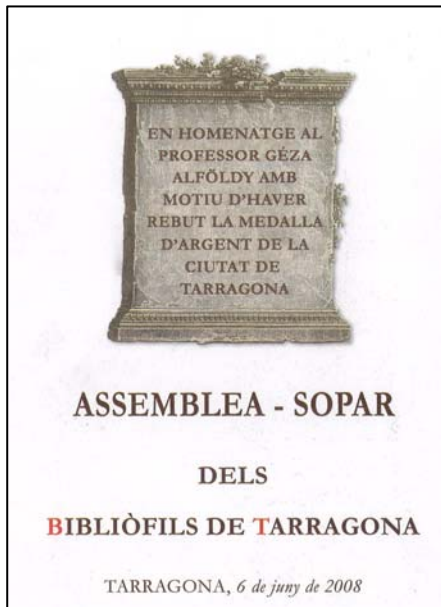
Amb els amics conservadors del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona en una de les seves visites epigràfiques, abril del 2008

(Foto: D. Gorostidi)

Amb els amics de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense (RSAT), circa 2004

(Foto: J. Rovira)

In Colonia Iulia Urbe Triumphali Tarracone
degens domum Regiae Societatis Archaeologicae
adii et felicissimus sum ob amicitiam collegarum
optimorum mihi ibi praestantissimam oblataam.

D. 9 m. Oct. a. D. 1997

L. Alföldy

Autògraf de Géza Alföldy al llibre d'honor de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense

(per cortesia de la RSAT)

Sopar homenatge al prof. Alföldy oferida per l'Associació de Bibliòfils de Tarragona amb motiu de la concessió de la Medalla d'Argent de la Ciutat

En una foto de grup, juntament amb altres eminents científics nacionals i internacionals, membres del comitè científic assessor de l'ICAC, abril del 2010

(Foto: C. Badia / ICAC)

«No considero el título de doctor *honoris causa* de una universidad de Cataluña solamente como un honor. Lo considero también como una obligación –obligación de continuar los estudios epigráficos e históricos sobre *Hispania romana*, especialmente en torno a la Tarragona romana– junto a mis amigos españoles y catalanes»

Investidura com a doctor honoris causa per la Universitat Rovira i Virgili, abril del 2009

(Foto: C. Badia / ICAC)

Finalment, el maig del 2011, es va presentar al paranif de la URV el primer volum de la seva desitjada segona edició del fascicle dedicat a Tarraco del Corpus Inscriptionum Latinarum.

(Foto: C. Badia / ICAC)

Tarraco quanta fuit ipsae ruinae docent... (etiam Alföldy)

Géza Alföldy feia dècades que premiava Tarragona amb els seus treballs de recerca, amb les seves publicacions i pregonant, com un gran ambaixador, la història de la ciutat en els fòrums científics de tot el món. Seguint el vell proverbi llatí, ara aplicat a l'antiga capital d'*Hispania*, podem afirmar amb orgull que “tot el gran que va ser *Tarraco* ens ho ensenyen les mateixes ruïnes... però també Alföldy”.

El professor Alföldy ha estat una personalitat de reconegut prestigi internacional, però també i especialment un admirat model que les joves generacions d'epigrafistes i historiadors de tot el món s'esforcen a imitar, tant pel seu mètode i rigor científics com per la seva incommensurable capacitat de treball, cooperació i cordialitat, que han fet i faran sempre d'ell un dels ambaixadors de Tarragona a l'estranger més entranyables.

Per això i per tot el que ha significat, el professor Géza Alföldy seguirà per sempre servint d'exemple per a tots:

GÉZA ALFÖLDY
IN OMNES PROVINCIAS EXEMPLO
AMICI TARRACONENSES
DONVM DEDERVNT